

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ ТА ГАРАНТІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИСОКОГО РІВНЯ ЖИТТЯ

У кожному суспільстві на більш чи менш тривалий термін встановлюється уявлення про те, які потреби і в якій мірі мають задовольнятися, щоб спосіб життя людей не вступав у суперечність з існуючими вимогами матеріальної та духовної культури. Таке уявлення визначає стандарт життя в країні. Згідно із загальноприйнятими визначеннями, соціальний стандарт – це рівень споживання тих чи інших благ, що склався у суспільстві і визнається прийнятним більшістю населення або представників певної суспільної групи [1].

Стандарт життя нижчих за рівнем доходів прошарків суспільства визначається уявленням щодо кола потреб, задоволення яких є доступним для цих категорій населення, а також рівнем та способом їх задоволення. На більш високих щаблях суспільства стандарт життя визначається переважанням у даному прошарку населення уявлень щодо кола потреб, задоволення яких необхідне для підтримання досягнутого соціального статусу. Коло цих потреб визначається не стільки іміджовими предметами та послугами, скільки культурними забаганками. Уявлення про стандарти життя окремих соціальних страт, прошарків та груп населення охоплює потреби різних категорій суспільства. Для одних суспільних груп це уявлення містить лише найнеобхідніші потреби, до того ж за умови скромного їх задоволення, а для інших – низка потреб включає предмети комфорту та розкоші.

Сьогодні можна констатувати відродження наукового осмислення соціальних стандартів у деяких розвинених країнах світу. Наприклад, у США, які були одною з перших країн, що запровадила такі стандарти на початку ХХ ст. У рамках проекту з дослідження економічної самозабезпеченості сімей нині розробляються та реалізуються в ряді штатів так звані стандарти економічної

самозабезпеченості (СЕС). Це сума доходу, необхідна для під тримання основних потреб людини, у тому числі сплати податків, з урахуванням звичайної ринкової ситуації, без державних субсидій та матеріальної або нематеріальної допомоги, а також без «приватних субсидій», що надаються приватними особами. У США до державних субсидій та допомог відносять талони на харчування (Food Stamp Program), медичну допомогу, сплачувану відпустку по догляду за дитиною і т. ін. До приватних субсидій належать допомоги церковних спільнот, послуги по догляду за дитиною з боку родичів та інше.

Формування в Україні ринкових відносин обумовило потребу вироблення адекватної соціальної політики, яка б сприяла забезпеченню достатнього рівня споживання матеріальних, соціальних та культурних благ усіма верствами населення. При цьому основною її метою стає покращення матеріального становища і умов життя населення, забезпечення ефективної зайнятості населення та конституційних прав громадян у сфері соціального захисту, освіти, охорони здоров'я, культури. Для підвищення рівня життя населення важливе значення має впровадження ефективної системи соціальних стандартів і гарантій [2].

Успадкована з радянських часів система соціальних стандартів та гарантій виявилась непридатною для умов ринкової економіки. Обмеженість бюджетних коштів істотно зменшила суспільні соціальні фонди споживання, послуги яких безкоштовно надавалися державою членам суспільства у формі громадського обслуговування в установах охорони здоров'я, освіти, фізичної культури та для задоволення потреб у житлі, комунально-побутових послугах. У результаті певні послуги стали платними та майже недоступними в умовах низької купівельної спроможності населення. Відбулося різке падіння якості соціальних послуг і зниження рівня соціального захисту, що у свою чергу, призвело до неефективного використання трудового потенціалу країни, скорочення реальних грошових доходів населення. Тому постала потреба у створенні нової системи соціальних стандартів та гарантій, яка б відповідала вимогам демократичної держави із

соціально орієнтованою ринковою економікою.

З метою забезпечення закріплених Конституцією України соціальних прав та державних соціальних гарантій достатнього життєвого рівня для кожного громадянина, законодавчого встановлення найважливіших державних соціальних стандартів і нормативів, диференційованого за соціально-демографічними ознаками наукового обґрунтування норм споживання, громадського контролю щодо їх визначення та застосування, розроблено Державний класифікатор соціальних стандартів і нормативів. Саме в ньому визначено та систематизовано перелік державних соціальних стандартів і нормативів у всіх сферах їх застосування [3].

У результаті всіх перетворень в Україні склалась і законодавчо закріпилась державна система соціальних стандартів та гарантій, до якої входять:

- прожитковий мінімум як базовий державний соціальний стандарт, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, освіти, охорони здоров'я тощо;

- основні державні соціальні гарантії, які забезпечують конституційні права громадян на достойний життєвий рівень;

- інші державні соціальні гарантії, які встановлюють для надання соціальної підтримки населенню країни в цілому та окремим категоріям громадян.

Водночас використання системи соціальних стандартів і нормативів сприятиме економії трудових, матеріальних ресурсів, а отже, покращанню економічних показників в усіх сферах їх застосування.

Значна роль у підвищенні рівня життя населення належить державним соціальним стандартам, нормативам та гарантіям. В Україні створена й діє система соціальних стандартів, нормативів та гарантій, однак ціла низка проблем залишається невирішеною. Досі ця система не склалась як дієвий та повноцінний інструмент державної політики, що відповідає вимогам соціальної стандартизації.

Чимало соціальних гарантій іще не забезпечують конституційних норм – основні соціальні гарантії, окрім мінімальної пенсії, не досягають прожиткового мінімуму.

З метою ефективного функціонування системи соціальної стандартизації потрібно розробити принципи та чітку структуру управління цією системою, порядок проведення моніторингу застосування державних соціальних стандартів, нормативів і гарантій та їх фінансового забезпечення. Завданням національного масштабу є підвищення найближчим часом мінімальної заробітної плати до рівня прожиткового мінімуму. Враховуючи різницю у вартості життя по регіонах, основні державні соціальні гарантії мають створювати рівні можливості для споживання, а тому повинні визначатись у залежності від регіонального прожиткового мінімуму, питання затвердження якого варто ставити на державному рівні. Застосування регіонального прожиткового мінімуму дасть можливість вирішити проблему наближення основних державних соціальних гарантій, зокрема, мінімальної заробітної плати, до прожиткового мінімуму, підвищення доходів населення та їх купівельної спроможності та забезпечить єдиний підхід до формування місцевих бюджетів.

Література:

1. Политика доходов и заработной платы: Учебник / Под ред. П. В. Савченко, Ю. П. Кокина. – М.: Экономистъ, 2004. – 525 с.
2. Черенько Л. М. Оцінка впливу макроекономічного розвитку на рівень життя населення України / Л. М. Черенько // Вісник Технологічного університету Поділля. – 2003. – №4. – Ч.1. – Т.2. –С. 72-81.
3. Лібанова Е. М. Соціальна стратифікація українського суспільства: спроба статистичного визначення та вимірювання / Е. М. Лібанова // Український соціум. – 2003. - № 1(12). – С. 146-154.